

Finnmeta-hankkeen työryhmälle

Viite: Suomalainen metatietomalli digitaalisten oppimateriaalien kuvaukseen: Versio 0.5.
(22.9.2006)

SUOMEN YLIOPISTOKIRJASTOJEN NEUVOSTON LAUSUNTO

Finnmeta-työryhmä on pyytänyt Suomen yliopistokirjastojen neuvoston lausuntoa suomalaisesta metatietomallista digitaalisten oppimateriaalien kuvailuun.

Esitys lähetettiin tiedoksi yliopistokirjastoille. Kommentteja metatietomalliin tuottivat Jyväskylän yliopiston kirjasto, Svenska handelshögskolans bibliotek, Lappeenrannan teknillisen yliopiston kirjasto, Oulun yliopiston kirjasto, Turun yliopiston kirjasto, Taideteollisen korkeakoulun kirjasto sekä Vaasan tiedekirjasto Tritonia. Lausunto perustuu lähinnä informaattikkojen ja kirjastonjohtajien kommentteihin. Aikataulu ei mahdollistanut keskusteluja oppimateriaalien tuottajien kanssa, joiden näkökohdat työryhmä ottanee erikseen huomioon.

Yleisenä toteamuksena esitämme, että Dublin Coren käyttäminen kuvausmallin lähtökohtana sekä kansallisen suosituksen laatiminen eri tahojen yhteistyönä on hyvä asia. Yliopistokirjastojen antamien kommenttien perusteella Suomen yliopistokirjastojen neuvosto haluaa kiinnittää esityksessä huomiota seuraaviin yksityiskohtiin:

Johdanto (s.3)

Johdannossa on kuvattu lyhyesti metatietomallin tausta. Dublin Coren valinta ja sen perustelu on kuitattu yhdellä lyhyellä kappaleella. Olisimme toivoneet laajempaa perustelua. Johdannossa kerrotaan Dublin Coren valintaperusteeksi RDF-yhteensopivuus, mutta siitä ei käy selkeästi ilmi, miksei esimerkiksi LOM ole sopiva kansalliseen käyttöön. Vaihtoehtojen puutteet olisi hyvä tuoda esiin samoin kuin se, jätetäänkö kotimaisesta formaatista jotain pois suhteessa ulkomaisiin ratkaisuihin tai mitä siihen on tuotu lisää ja miksi.

Mallista ei käy selville, onko ajateltu että tuottajat itse luokittelisivat aineiston. Jos tarkoitus on, että oppimateriaalin laatijat osaisivat täyttää kentät oikein, käytettävät käsitteet pitäisi määrittellä huolellisesti, ja kenttien täyttö olisi syytä ohjeistaa nykyistä tarkemmin. Monet kentistä ovat toistensa kanssa niin samantapaisia, että tavallinen oppimateriaalin laatija ei ymmärtäne niiden eroja eikä osaa täyttää kenttiä oikein. Olisi hyödyksi, jos ainakin pakollisista kentistä laadittaisiin kansallisella tasolla lomake, jossa on otettu huomioon myös kaikki käyttäjää helpottavat tekniset ratkaisut ja jota yksittäiset organisaatiot voisivat soveltaa käytännössä.

Asiasanat (s. 8)

Asiasanaston käyttöä voitaisiin suositella muuttamalla teksti muotoon: "käytetään kontrolloitua luokitusjärjestelmää tai asiasanastoa ja sen *lisäksi* vapaita asiasanoja". Jos tekijät itse laativat metatiedot, niiden laatiminen ei kuitenkaan saa olla liian monimutkaista. Ohjeistoon olisi syytä laittaa linkki Vesaan (YSA/Allärs).

Käytettävän asiasanan ja sanaston nimen tulisi olla eri kentissä. Siksi asiasanastolle olisi hyvä olla oma tarkennuskenttä, määrittelyt ja hyväksytyt arvot.¹ Kentällä täytyy olla jokin tarkenne - esim. XML-ratkaisussa atribuutti, jossa käytettävä sanasto määritellään - ja sen tulee olla erillään asiasanasta.

Kieli (s. 9)

Esimerkeissä mainitaan kieli="fi". Muussa luetteloinnissa käytetään tällä hetkellä kielen yhteydessä kolmikirjaimista ja maan yhteydessä kaksikirjaimista tunnusta.

Metatietovaranto (s. 9), sijainti (s. 11), identifiointitunnus (s. 14)

Metatietovaranto käsitteenä jää kuvauksen perusteella epäselväksi, samoin ohjeistus ja esimerkki.

Sijainti- ja indentifikaatiotunnisteet tulisi erottaa. Verko-osoitetta (URL) ei voida pitää pysyvänä ominaisuutena, jolla materiaali tunnistetaan. Jos halutaan, että tunnistus olisi aukotonta, identifiointitunnus pitäisi siirtää pakollisiin kenttiin. Jos haku tulevaisuudessa kohdistuisi sekä tietokantoihin (esim. kirjastotietokantoihin) että www-sivuille, saadaan ISBN:llä tai URN: NBN-tunnuksella kattavat hakutulokset. Jos oppimateriaaleja luetteloidaan kirjastotietokantaan, aineiston yksilöivä identifiointitunnus auttaisi tunnistamisessa sekä välttämään päällekkäisyydet yhteisluettelotietokannassa. Ensimmäinen Identifiointitunnus-kentän esimerkki kannattaisi rakentaa ISBN-tunnuksesta.

Oikeudet (s. 10), Oikeudet-lisenssi (s.20) , Oikeudet – maksullisuus (s. 21), Oikeudenhaltija (s. 21)

Erityisesti oikeudet-kentän tarkoitus jää epäselväksi. Tarkoitetaanko oikeudet-kentällä kaikenkattavaa kuvausta kaikista mahdollisista oikeuksiin liittyvistä asioista, yhdistettyä kuvausta materiaalin tekijän- ja käyttöoikeuksista vai kuvausta käyttöoikeuksista? Kenttien oikeudet ("Käyttö täysin vapaata.") ja oikeudet-lisenssi ("Ohjelmaa voi kopioida, levittää...jne. täysin vapaasti") esimerkeissä annetaan hyvin samantapaiset selosteet siitä, mitä niihin tulisi sisällyttää.

Vain osoitteen sisältävät kentät olisi hyvä erottaa kokotekstiä sisältävistä kentistä esimerkiksi kentätarkenteella.

Tekijä (s. 11)

Kuvauksen selitteessä todetaan: "Tekijän nimi esitetään muodossa sukunimi, etunimet käyttäen normaaleja luettelointisääntöjä." Tässä voisi viitata tarkemmin suomalaisiin luettelointisääntöihin ja hakutietoihin. Organisaatioiden nimenmuodostuksesta olisi myös hyvä olla ohje.

---

¹ Asiasanaston sisällyttäminen itse kentän dataan liittyy ongelmia (esityksen esimerkit asiasana = "YSA:metallurgia" asiasana = "Portsa"). Erityisesti jos se halutaan tehdä näin, niin merkinnän on oltava pakollinen kaikissa kentissä ja erotinmerkin käyttö ja syntaksi täytyy olla erittäin tarkasti määrätty. Esimerkistä huomaa jo ongelmallisuuden, jos erottimenä on ":", se ei voi esiintyä missään asiasanaston nimessä tai itse asiasanassa.

Aikamääreet: julkistamis-, luonti- ja muokkausaika (s.12)

Aikamääre on aineiston käyttökelpoisuus- ja hakukriteeri. Ainakin yhden aikamääreistä olisi hyvä olla pakollinen. Työryhmä voisi miettiä ajatellun kolmen aikamääreen sisältöä ja nimittämistä (luonti-, julkistamis- ja muokkausaika) käyttäjän näkökulmasta, jossa korostuu minkä ajankohdan mukaisesti materiaalin ajantasaisuus on tarkistettu – nopeasti muuttuvasta asiasta ei haluta käyttää kovin vanhaa aineistoa. Verkoston näkemyksissä tuli esille julkistamisajan pakollisuus, mutta ehdotettiin myös, että julkistamis- ja muokkausaika olisivat molemmat pakollisia.

Esteettömyystiedot-kenttä (s. 13)

Voisiko tietojen muodon systematisoida (esim. puhesyntetisaattori-tuki, ruudunlukuohjelma-tuki, alt-tekstit) ohjeistuksessa niin, että hakutoiminto keskeisiin esteettömyystukiin mahdollistuisi?

Kohderyhmä – Koulutusaste (s. 15), Kohderyhmä-Rooli (s. 16)

Ohjeeseen pitäisi lisätä linkki sanastoon. Jos FinnMeta-sanaston vaihtoehdot ovat kokonaisuudessaan esitetyssä ohjeessa (Level, Role), voisi miettiä, onko se tarpeeksi erittelevä. Miten sillä ilmaistaan erityisopetus tietyille kohderyhmille (maahanmuuttajien koulutus, mukautettu opetus)?

Voisiko ajatella syvempiä jaotteluja yliopistotasolle, kuten yliopiston perusopetus, yliopiston aineopetus, yliopiston syventävä opetus, yliopiston jatko-opetus, yliopiston täydennyskoulutus?

Laji-Tyyppi (s. 18)

FinnMetaType-sanastossa Tietolähde lajityyppinä on epämääräinen.

Tiedostomuoto (s. 22)

Jos oppimateriaali on tuotettu suoraan oppimisolustalle, tulee siitä näkyä tieto sovittavassa kentässä.

Jos oppimateriaali on kuva, olisi kuvan tekninen metadata hyvä saada mukaan. Tällaisia ovat mm. väriavaruus, ICC-profiili ja pakkausmuoto/pakkausjärjestelmä (vrt. esim. NISO Data Dictionary pakolliset elementit). Järjestelmäsovelluksissa tämän tiedon siirtyminen kuvatiedostosta kuvailumetadataan voidaan varmaankin automatisoida.

Suomen yliopistokirjastojen neuvoston puolesta

Ari Muhonen
puheenjohtaja